

FINNSAM-konferensen i Hedemora hösten 2003

Rapport: Tor Eriksson, Örebro

Fredagen den 19 september

Höstens konferens ägde rum i sydöstra Dalarna, närmare bestämt i Hedemora som är Dalarnas äldsta stad. Ett trettiotal deltagare hade samlats för att umgås denna hösthelg. Temat var arkeologi, och vi skulle bl.a. besöka Stig Welinders utgrävning av Svartviken. Efter inkvartering på Hälla vandrarhem och intagen måltid satte vi oss i bilar för att åka runt i Hedemorabygden. Första anhalt blev Garpenbergs kyrka, där Runar Tommila berättade om traktens uråldriga anor. Redan på 800-talet framställdes nämligen järn i Garpenberg. Under kyrkan finns märkligt nog en gruvgång in i berget.

En liten knixig väg ledde oss fram till Högtjärn, där Petters Gunnar Eriksson är född. P.g.a. regnet som föll fick vi kliva in i stugan. Högtjärns blomstringstid var i slutet av 1800-talet, då det fanns sex hemman här. Vi besökte den enda gård som finns kvar i byn. Petters Gunnar tog oss med på en vandring i hans marker. Vi gick längs den gamla kostigen och han berättade om när de vallade korna här. Vi såg även en tröskningshäll, kallad "Finnlogen". På ett ställe växte mästerrot, släkt med persilja och hundkåx. Växten användes av finnarna till kobotemedel.

Kaffet intogs på gården Hässlen dit syskonen Pettersson/Persson hälsade oss varmt välkomna. De kom till Hässlen i början av 1920-talet. Äldsta syskonet var då sju år. Gården var ett bolagsägt arrendetorp under Domänverket. Syskonen flyttade härifrån i början av 1950-talet. Om jag minns rätt har gården stått obebodd sedan dess. Gården är numera naturreservat med ett rikt inslag av hassel, vilket även har gett platsen sitt namn. Efter den här trevliga utflykten, då vi fick träffa människor som bott på de olika gårdarna återvände vi till Hedemora. I församlingshemmet St. Paulusgården hölls kvällens program. Björn Engström speglade först de äldsta finnbosättningarna i Husby och Stora Skedvi socknar. Han gick med hjälp av en karta igenom bosättning för bosättning.

Maud Wedin informerade sedan lite om senaste nytt kring Norrlands skogsfinnar. Bl.a. fick vi veta att hon nu sammanställer ett generalregister över finnbosättningar i Norrland. Maud har även ägnat sig åt torpebrev. T.ex. har hon lagt in c:a 250 brev på sin dator. En rapport från Mitthögskolans kurs i skogsfinsk arkeologi stod Bo Hansson för. På den kursen har han fått lära sig finnskogarnas kulturlandskap och hur det kan utforskas laborativt. Examensarbetet gjordes i form av små utställningar. Dessa fanns nu till beskådande i korridoren utanför kvällens föreläsningssal.

Lördagen den 20 september

Dagen inleddes i St. Paulusgården av Stig Welinder som talade om vegetationshistoria och pollenanalys utifrån Svartviken och Väderbacken. En fråga han ställde sig var om det går att hitta svedjebruk genom pollenanalys. I början av 1990-talet gjordes en tvärvetenskaplig dokumentation av finnbosättningen Gammelvallen i Södra Finnskoga i Värmland. Om den berättade Susanne Pettersson. Genom att använda så många källor som möjligt lägger vi enligt henne ett pussel som blir alltmer komplett.

Stig Welinder fördjupade sig sedan i Svartviken som ligger i Stora Skedvi socken. Den platsen skulle vi besöka senare. Två finntorp från tiden kring 1620 var startpunkten för utgrävningen vid Svartviken. Det ena torpet försvann före 1730. Kan det återfinnas i terrängen? Stig meddelade vidare att 1894-95 var all bofast bebyggelse flyttad till södra sidan av Svartviken. Huset de grävt är från slutet av 1700-talet, början av 1800-talet. Här är då ingen finnby. Lämningarna är från de sista ättlingarna av skogsfinnarna. De utgrävda lämningarna visar upphörandet av finnbosättningen.

Efter lunch tog Stig Welinder oss med på en bussutfärd till Svartviken. Han upplyste om en del platser vi for förbi på vägen till utgrävningsområdet. Olika kartor och skisser delades ut som vägledning för besöket. Det var en bit att gå från bussparkeringen fram till bosättningen vid sjön. Vi betraktade t.ex. resterna av en fäbodstuga som kallas "Finnarnas hus" i vandringsågen. Så kom vi fram till grävningsplatsen. Här har Stig hållit till under några somrar. Han visade de lämningar han har grävt fram bl.a. med hjälp av Mitthögskolans arkeologikurs.

Efter det här besöket promenerade vi runt viken och gick in på Svartvikens gård. Här hade Stora Skedvi hembygdsförening dukat fram kaffe åt oss. Med en vacker sjöutsikt njöt vi av den speciella skedvipannkaka som serverades till kaffet. Kakan innehöll bl.a. saffran och potatisgryn och åts med hallonsylt och vispgrädde. Det var väldigt omtänksamt av hembygdsföreningen att ta sig upp till Svartviken för att stå till vår tjänst. Färden gick så till Nybergets skola, där vi kunde bekanta oss med de fynd som har gjorts under utgrävningen vid Svartviken. Bl.a. fanns det en hel del bitar av kritpipor att titta på.

Återkomna till Hedemora hann vi ta igen oss lite och byta om innan det var tid för återsamling på Hedemora Stadshotell. Det var första gången som Finnsam släpptes in på en sådan förnäm lokal. En rolig kommentar blev att nu hade skogsfinnarna blivit rumsrena när de t.o.m. fick släppas in på stadshotellet. Hedemora och Sätters kommuner bjöd oss på middagen och passade då på att presentera respektive kommun lite närmare. Trubaduren Hans Forsström underhöll efter måltiden tillsammans med en durspelare. Det blev även allsång för männen och kvinnorna växelvis. Mätta och belåtna efter en fin kväll vände vi tillbaks mot vandrarhuset igen för några timmars samvaro på sedvanligt vis.

Söndagen den 21 september

Vi tågade upp mot St. Paulusgården igen för en avslutande föreläsningdag. Ulf Halth inledde med att presentera Sveaskogs kulturmiljöhänsyn vid finnbosättningarna. I möjligaste mån skall akksamhet visas. Runar Tommila som ägnat sig åt Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering kåserade sedan om sitt arbete. Det blev en väldigt personlig betraktelse över hans tid som inventerare. Han har förstås träffat många slags människor under sina vistelser i landets olika delar. Alla har inte varit så välvilligt inställda till Riksantikvarieämbetet. Runar har dock haft en väldigt fin förmåga att skaffa sig vänner även bland de mest avogt inställda personer.

Är gjutna nyckelhakar ett finskt kulturdrag? Bengt Martinsson hade rest ända från Luleå för att svara på den frågan. Haken som bars under förklädet användes för att bära husets nycklar. Det var enbart kvinnor som bar nyckelhakar. Tingesten finns enbart i finskspråkiga områden. I Tornedalen som Bengt har studerat närmast tillverkades hakar från omkring 1800 till 1930. Det här var ett mycket fängslande ämne om ett bortglömt föremål. Bengt hade med sig hakar som visades runt och ett par tjocka pärmar med bilder på föremålen.

Otto Stjernquist redovisade till sist järnhanteringen i Husby socken. Han har sysslat med brukens 1800-tals historia. Sedan lunch, Finnsam-ärenden och konferensavslutning. Maths Östberg hade lagt ner ett gediget arbete på att sy ihop programmet med bl.a. föredragshållare och människor som kunde ta emot oss på gårdarna under fredagens utflykt. Det var intressant med arkeologitemat den här gången och att få se platsen där Stig Welinder har grävt några somrar. Mycket nöjda och belåtna skiljdes vi åt med siktet inställt på Hamar i vinter.

